

RAAP België - Rapport 571

Ontsluiting wegenis Kluizendok Gent

Archeologienota Archeologisch Vooronderzoek
Verslag van de Resultaten
Bureauonderzoek – 2020F236

Eke
2020

Colofon

Titel: Ontsluiting wegenis Kluizendok - Gent
Archeologienota Archeologisch Vooronderzoek
Bureauonderzoek - 2020F236

Status: definitief

Datum: 30 juni 2020

Auteur: K. Van Quaethem

Projectbegeleiding: C. Ryssaert

Kaartvervaardiging: K. Van Quaethem

Projectcode: 2020F236

Raaproject: GEJC01

Erkend archeoloog: RAAP België (OE/ERK/Archeoloog/2016/00154)

Bewaarplaats documentatie: RAAP België, Begoniastraat 13, 9810 Eke

Bevoegd gezag: agentschap Onroerend Erfgoed

RAAP België BV
Begoniastraat 43
9810 Eke
telefoon: 09/311 56 20 - 0498/44 16 99
E-mail: raap@raap.be

© RAAP België bv, 2020

RAAP België aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Samenvatting.....	3
1 Verslag van resultaten: bureauonderzoek 2020F236	4
1.1 Beschrijvend gedeelte	4
1.1.1 Administratieve gegevens	4
1.1.2 Aanleiding.....	6
1.1.3 Geplande ingreep	7
1.1.4 Archeologische voorkennis	8
1.1.5 Onderzoeksopdracht	9
1.1.6 Beschrijving van de strategie & werkwijze van het bureauonderzoek	10
1.2 Assessmentrapport bureauonderzoek.....	11
1.2.1 Geografische situering.....	11
1.2.2 Synthese / beschrijving potentieel op kenniswinst.....	17

Samenvatting

RAAP België voerde in juni 2020 een archeologisch vooronderzoek uit voor het verkrijgen van een omgevingsvergunning voor het stedenbouwkundige handelingen voor de ontsluiting van een wegenis ter hoogte van het Kluizendok te Gent-Evergem.

Het doel van dit onderzoek was na te gaan of er kans is op aanwezigheid van waardevolle archeologische resten. In de eerste plaats zijn hierbij gegevens verzameld over de historisch-geografische en landschappelijke context van het projectgebied. Hieruit bleek reeds dat het plangebied grotendeels opgehoogd is door ontwikkeling van het Kluizendok. Een groot deel van het plangebied is tevens als GGA gekarteerd. Dit maakt dat verder archeologisch onderzoek nooit tot nuttige kenniswinst kan leiden.

Om deze reden werd een 'archeologienota met beperkte samenstelling' opgesteld. Er zijn **geen verdere maatregelen** noodzakelijk.

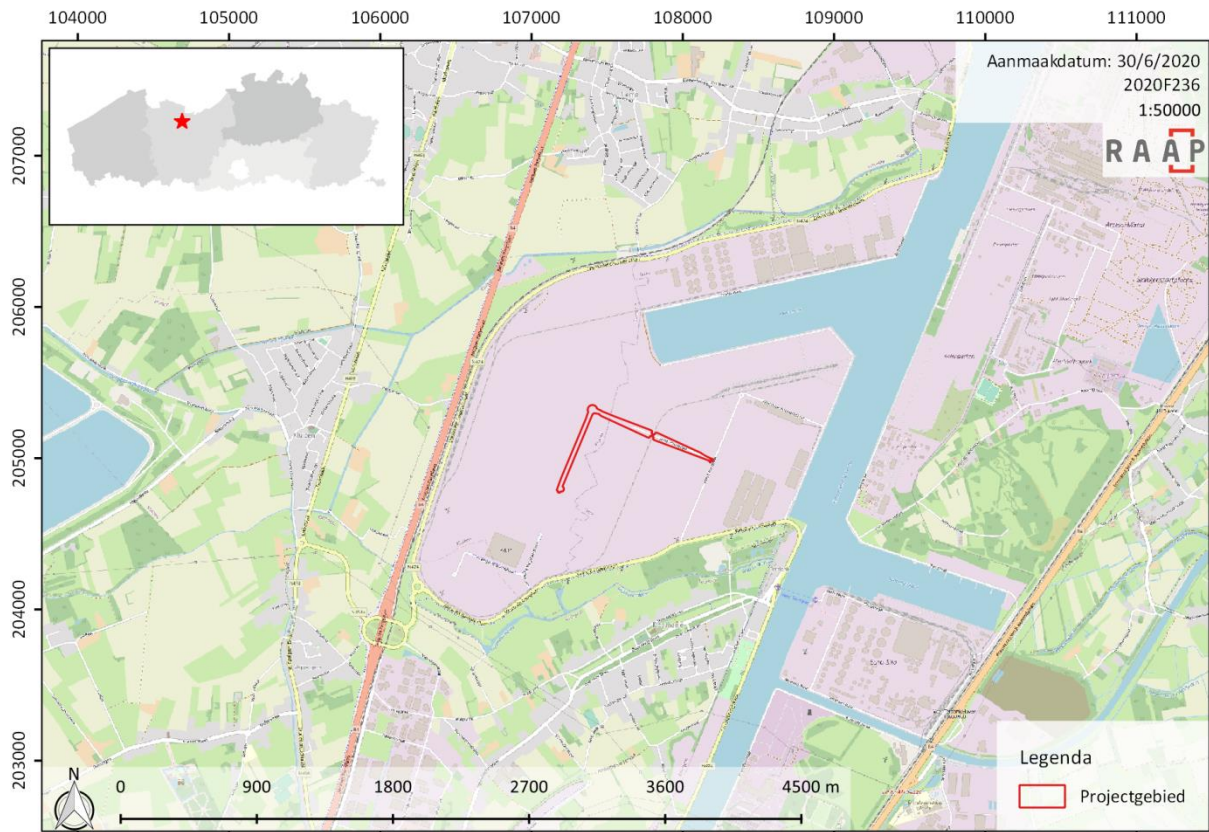
1 Verslag van resultaten: bureauonderzoek 2020F236

1.1 Beschrijvend gedeelte

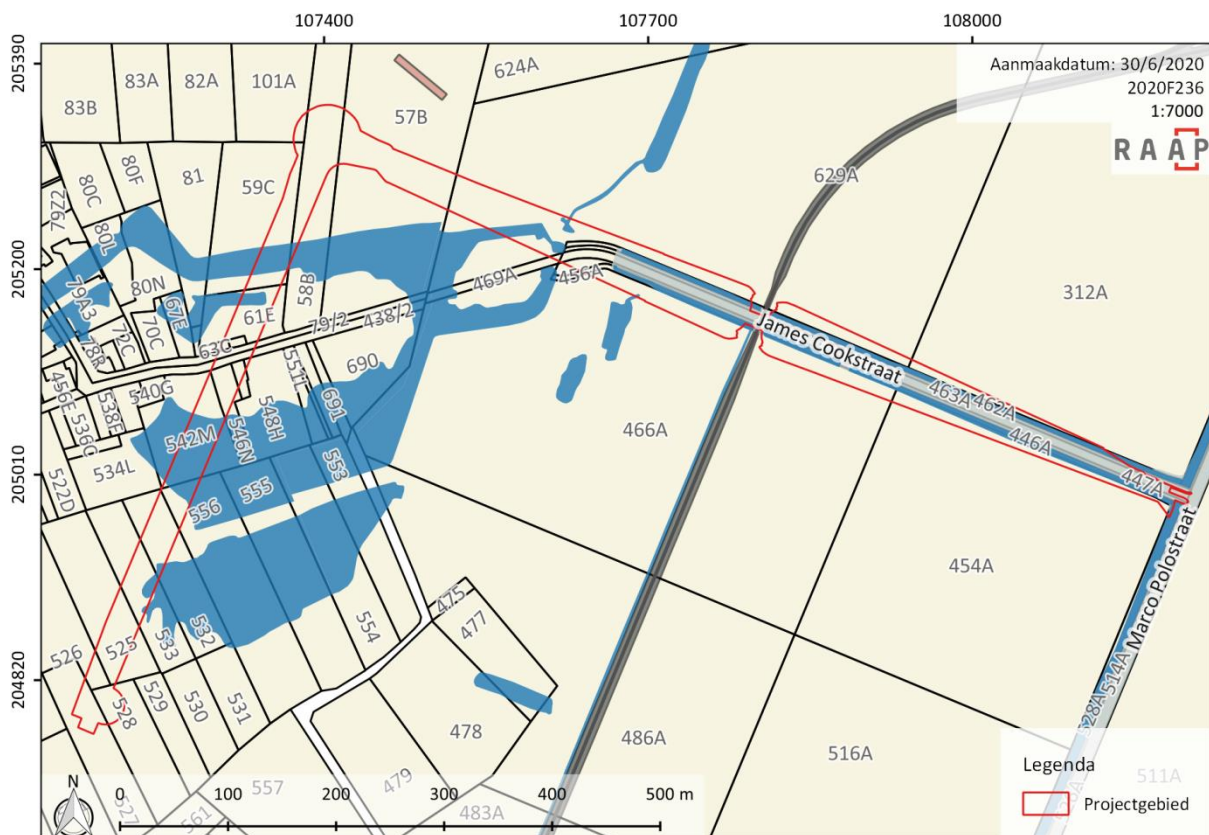
1.1.1 Administratieve gegevens

- *Projectcode Agentschap Onroerend Erfgoed:* 2020F236
- *Type onderzoek:* bureauonderzoek
- *Onderzoekskader:* opstellen van een archeologienota voor de aanvraag van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen
- *Erkend archeoloog:* RAAP België (OE/ERK/Archeoloog/2016/00154)
- *Naam plangebied en/of toponiem:* James Cookstraat
- *Adres:* James Cookstraat zn
- *Gemeente:* Gent
- *Provincie:* Oost-Vlaanderen
- *Kadastrale gegevens:*
 - Gent, Afdeling 14, Sectie G, percelen 312A (partim), 446A (partim), 454A (partim), 462A (partim), 463A (partim), 466A (partim), 469A (partim), 477A (partim), 629A (partim)
 - Evergem, Afdeling 4 (Ertvelde), Sectie G, percelen 57B (partim), 58B (partim), 59C (partim), 61E (partim), 62D (partim), 63C (partim), 79/2 (partim)
 - Evergem, Afdeling 4 (Ertvelde), Sectie H, percelen 438/2 (partim), 525 (partim), 526 (partim), 527 (partim), 528 (partim), 532 (partim), 533 (partim), 542M (partim), 546N (partim), 548H (partim), 556 (partim)
- *Oppervlakte betrokken percelen:* >5000m²
- *Oppervlakte projectgebied:* ca. 51 010 m²
- *Bounding box in lambertcoördinaten (X/Y):*

zuidwest:	X 107166	Y 204770
noordoost:	X 108203	Y 205352

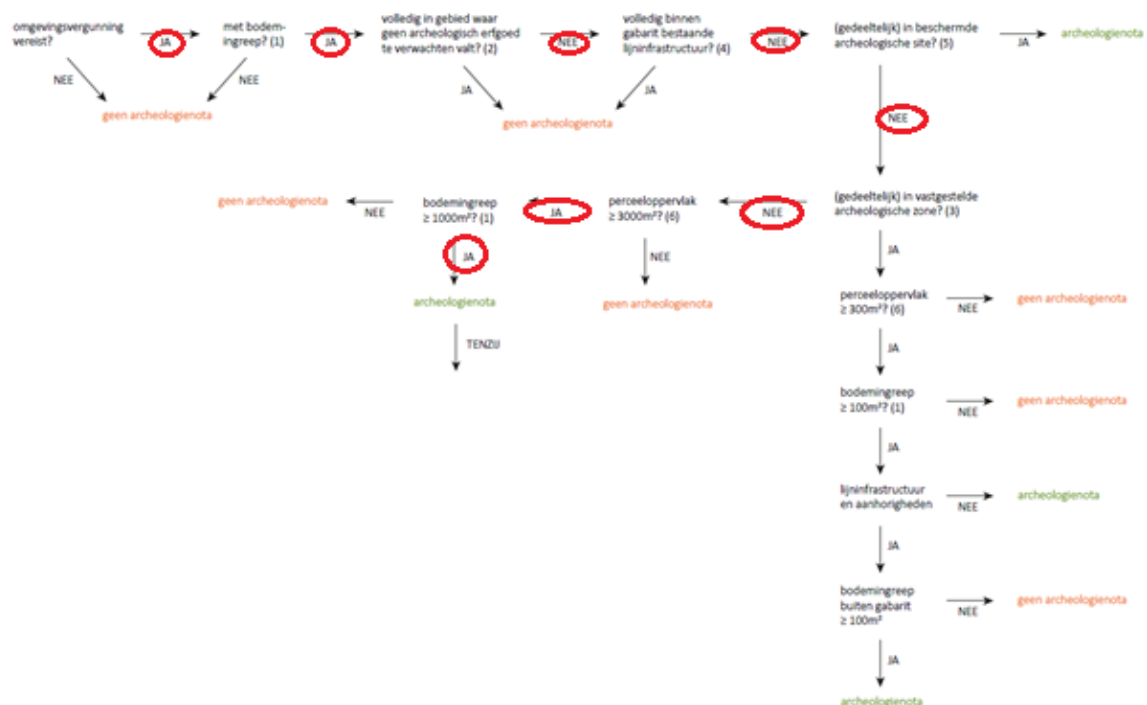
Figuur 1: Topografische kaart met projectie van het plangebied (bron: Openstreetmap).

Figuur 2: Projectie van het plangebied op het kadasterplan met aanduiding van de perceelsnummers van de betrokken percelen (bron: Grootchalig Referentiebestand Vlaanderen, AGIV).

1.1.2 Aanleiding

In het kader van de aanleg van een nieuwe wegenis met spoorwegbrug in de industriezone rond het Kluizendok in het Gentse havengebied zal een stedenbouwkundige vergunningsaanvraag ingediend worden voor de bouw van de Suikertoren. De hierbij gepaard gaande geplande bodemingrepen zijn mogelijk bedreigend voor eventuele archeologische resten. Conform het nieuwe Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 dient bij stedenbouwkundige vergunningsaanvragen volledig gelegen buiten een archeologische vastgestelde zone een archeologienota te worden aangeleverd wanneer de bodemingreep meer dan 1000m² en het totale perceelsoppervlak meer dan 3000m² bedraagt, of 5000m² in het geval van industriegebied. In dit geval worden deze gestelde oppervlaktegrenzen ruimschoots overschreden, waardoor het opstellen van een archeologienota vereist is.

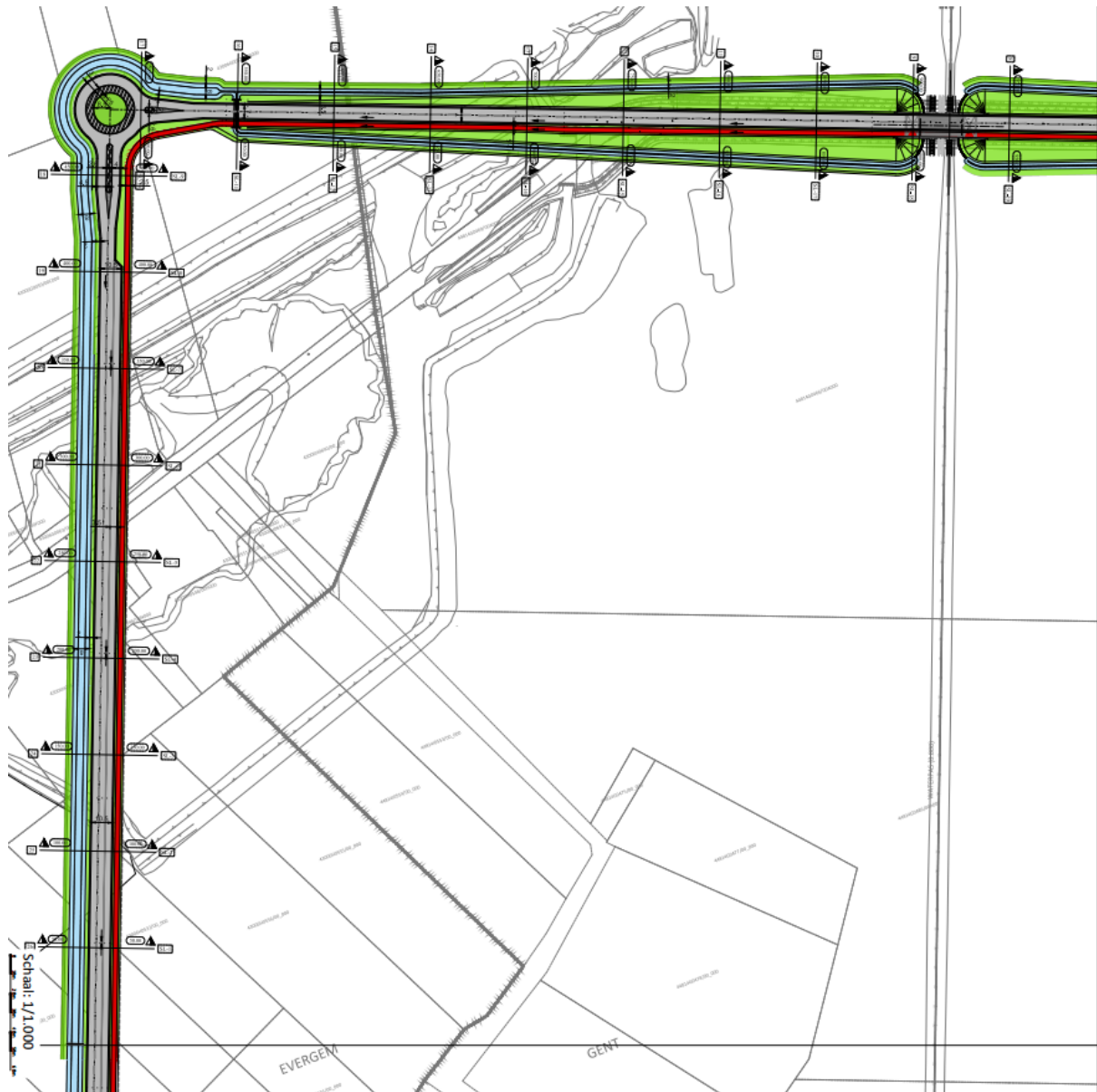

figuur 3 Beslissingsboom, criteria bij omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen, deel 1. (bron: Agentschap Onroerend Erfgoed)

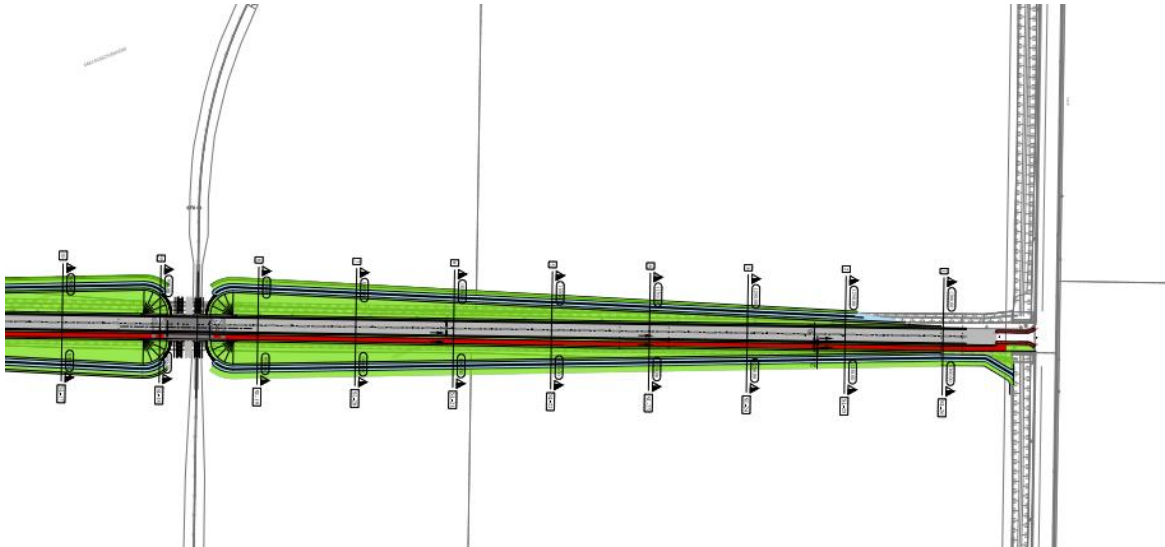
1.1.3 Geplande ingreep

In het Gentse havengebied dient een nieuwe wegenis aangelegd te worden, waarbij een nieuwe brug over een spoorweg voorzien te worden ter hoogte van de bestaande James Cookstraat te Gent. Een deel van het plangebied situeert zich binnen een Gebied Geen Archeologie (cf. infra).

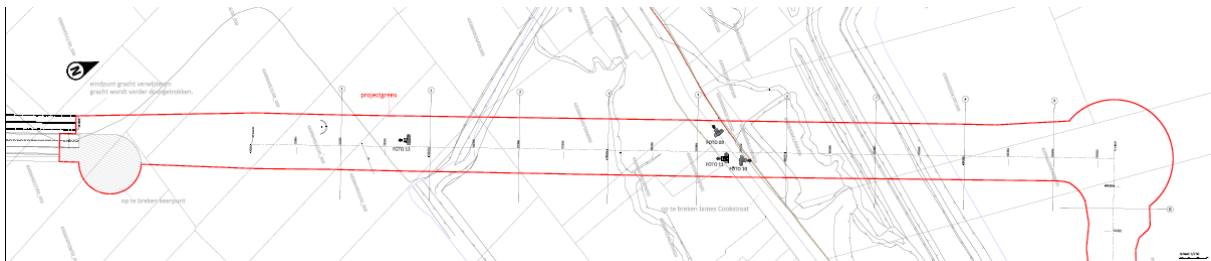
De bodemingrepen van de geplande werken in het gebied buiten de GGA-zone, zullen beperkt blijven tot het ophogen van taluds voor het realiseren van de brug.

Figuur 4: Uitsnede uit plan met geplande toestand, deel 1 (Bron: opdrachtgever)

Figuur 5: Uitsnede uit plan met geplande toestand, deel 2 (Bron: opdrachtgever)

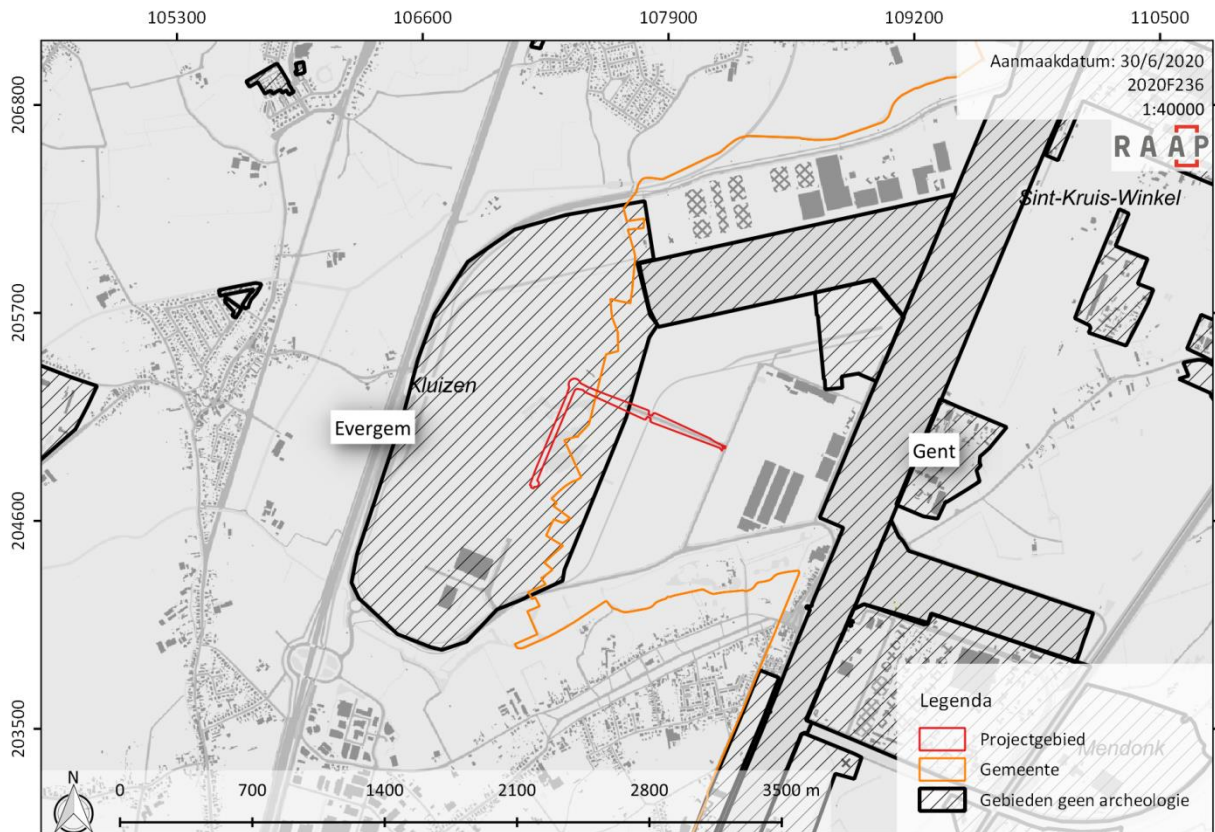
Figuur 6: Uitsnede uit plan met geplande toestand, deel 3 (Bron: opdrachtgever)

1.1.4 Archeologische voorkennis

- Het plangebied ligt niet in een 'vastgestelde archeologische zone'¹.
- Het plangebied ligt deels in een 'gebied zonder archeologisch erfgoed' zoals deze zijn vastgesteld in het besluit van de administrateur-generaal van 2 mei 2017², doordat hier reeds archeologisch onderzoek werd uitgevoerd.
- Verstoorte zones: Het plangebied situeert zich in de industriezone rond het Kluizendok, waar reeds verschillende vergravingen uitgevoerd zijn in het kader van havenontwikkeling.

¹ <https://geo.onroerenderfgoed.be> ; <https://www.onroerenderfgoed.be/nl/bescherming/vastgesteldeinventarissen>

² <https://besluiten.onroerenderfgoed.be/besluiten/>

Figuur 7: Plangebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de GGA (gebieden geen archeologie) en gemeentegrens (Bron: Geopunt, AOE)

1.1.5 Onderzoeksopdracht

1.1.5.1 Doelstelling

Het doel van dit bureauonderzoek is na te gaan of er archeologisch erfgoed kan bewaard zijn in de bodem binnen de afbakening van het plangebied, wat de karakteristieken zijn en de bewaringstoestand is. Ook de waarde van de betreffende sporen dient te worden ingeschat. Eveneens wordt nagegaan in hoeverre de werken invloed zullen hebben op deze sporen.

Indien noodzakelijk wordt deze studie gevolgd door een vooronderzoek met en/of zonder ingreep in de bodem. Indien de resultaten van de bureaustudie voldoende informatie opleveren, of er geen vervolgetraject kan worden uitgevoerd voorafgaand het bekomen van de vergunning, zal een programma van maatregelen worden uitgeschreven met aanbevelen tot vervolgonderzoek, een archeologisch onderzoek of het voorstellen van maatregelen voor behoud *in situ*.

De specifieke doelstellingen binnen deze bureaustudie zijn:

- het bepalen van de genese van het landschap waarbinnen het betreffende plangebied zich bevindt
- het verkrijgen van inzicht in de aanwezigheid of kans tot aanwezigheid van archeologische resten binnen het plangebied
- het identificeren en waarderen van de archeologische sporen: hierbij wordt de aard, bewaringstoestand en hun ouderdom in kaart gebracht, en deze gewaardeerd in hun ruimere omgeving (zowel geografisch als historisch)
- het afbakenen van eventuele verstoorde zones
- de impact van de voorziene werken op het mogelijk archeologisch erfgoed inschatten

- indien dit noodzakelijk zou blijken, het aanbevelen tot verdere onderzoeksstrategieën en/of het voorstellen van maatregelen voor behoud *in situ*

1.1.5.2 Wetenschappelijke vraagstelling

In het kader van dit onderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

- Welke werkzaamheden worden er gepland binnen het projectgebied?
- Zijn er reeds gekende archeologische gegevens binnen en in de omgeving van het plangebied?
- Zijn er in het gebied paleolandschappelijke eenheden bewaard en is er kans op het aantreffen van archeologische sites in dit landschap?
- Hoe kunnen archeologische resten zich manifesteren (sporen, vondstenconcentraties, ...) en op welke diepte kunnen deze worden aangetroffen?
- Wat was het historisch landgebruik van het plangebied en wat is het landgebruik nu en wat is de invloed daarvan op de (verwachte) archeologie en (bodem)gaafheid?
- Zijn er indicaties dat de bodem binnen het plangebied verstoord is?
- Wat is de gespecificeerde verwachting (alsmede de verwachte conservering en gaafheid) ten aanzien van nog onbekende archeologische waarden in het gebied?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventuele archeologische resten?
- Welke maatregelen dienen er genomen te worden betreffende het eventuele aanwezige archeologisch erfgoed?

1.1.5.3 Randvoorwaarden

Het onderzoek is uitgevoerd door een erkend archeoloog volgens de normen van de Code van Goede Praktijk.

1.1.6 Beschrijving van de strategie & werkwijze van het bureauonderzoek

Op basis van verschillende bronnen werd getracht inzicht te verkrijgen in de genese van het landschap, de bodemopbouw en het gebruik van het projectgebied en zijn omgeving in de loop van de tijd. Daaraan gekoppeld wordt de archeologisch verwachting bepaald.

De terreinen binnen het projectgebied zijn reeds sterk verstoord, hetgeen aangetoond kan worden door historische luchtfoto's en DTM. Het is daarom duidelijk dat binnen het plangebied geen archeologische resten meer bewaard kunnen zijn, en een verder archeologisch onderzoek bijgevolg nooit tot nuttige kenniswinst kan leiden. Om deze reden werd een 'archeologienota met beperkte samenstelling' opgesteld.

Het bureauonderzoek kent de volgende onderdelen:

- Geografische situering
- Historiek van het onderzoeksterrein
- Synthese en beantwoorden van de onderzoeksvragen

Hiervoor is bij dit onderzoek is gebruik gemaakt van verschillende bronnen:

Voor de technische aspecten en de gegevens omtrent de werkzaamheden zijn de plannen en gegevens gehanteerd zoals ze zijn verkregen door de opdrachtgever.

Voor een groot aandeel van het kaartmateriaal werd de website Geopunt³ geraadpleegd. Geopunt is een centrale website die vrijwel alle bestaande geografische overheidsinformatie ontsluit. Zo werd voor het bekomen van de kadasterinformatie gebruik gemaakt van het Grootchalig Referentiebestand Vlaanderen dat via deze weg door AGIV aangeboden wordt.

Voor het aanmaken van het kaartmateriaal werd het programma QGIS gebruikt, een geografisch informatiesysteem. In de mate van het mogelijke werd zoveel mogelijk van het relevante cartografische materiaal ingeladen in het programma om op deze manier zoveel mogelijk van het kaartmateriaal te genereren dat in deze bureaustudie gebruikt wordt. Hierbij werd telkens het projectgebied geprojecteerd of aangeduid op de onderliggende kaarten.

De studie van de hierboven vermelde bronnen gaf geen aanleiding tot een verder archiefonderzoek of het inwinnen van aanvullend wetenschappelijk advies.

1.2 Assessmentrapport bureauonderzoek

1.2.1 Geografische situering

1.2.1.1 Ligging

Het projectgebied is gesitueerd in het havengebied van Gent (North Sea Port), tussen het Kanaal Gent-Terneuzen in het oosten en de R4 in het westen ter hoogte van Kluizen (Evergem). Het oostelijk deel van het plangebied bevindt zich op het grondgebied van stad Gent en omvat de James Cookstraat die haaks aansluit op de Marco Polostraat. Het westelijk deel van het plangebied situeert zich binnen het grondgebied van de gemeente Evergem (zie Figuur 1 en Figuur 2).

Figuur 8: Situatie maart 2019 met zicht op de James Cookstraat richting noordwesten vanuit de aansluiting met de Marco Polostraat (Bron: Google 2020)

1.2.1.2 Recente historie van het onderzoeksterrein

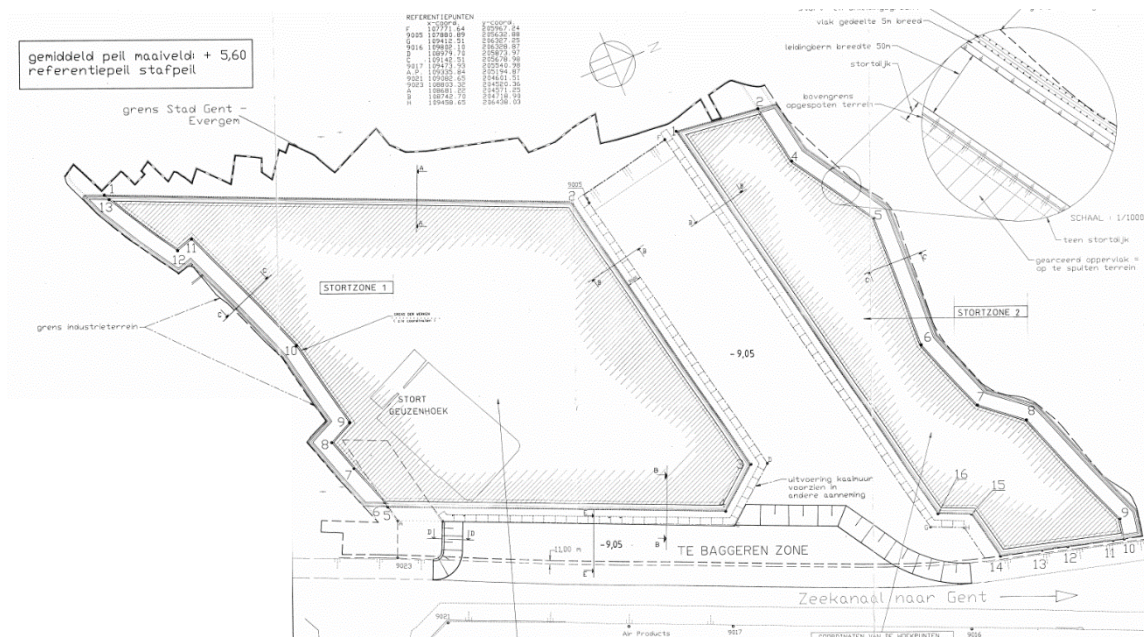
Het projectgebied is gelegen aan het Kluizendok in Gent, een recente uitbreiding van de Gentse haven. Het kluizendokproject omvatte de ontwikkeling van landelijk gebied te Kluizen tot een zone

³ <http://www.geopunt.be>

voor zeehaven-en watergebonden gerelateerde bedrijvigheid. Deze ontwikkeling verliep in verschillende fasen. In een eerste fase werden de kaaimuren aangelegd en een eerste deel tussen de muren uitgebaggerd. Hierlangs werd, op Gents grondgebied, een eerste industriezone van ca. 300ha gecreëerd waarbij de baggerspecie over de terreinen werden uitgespreid (zie Figuur 9)⁴. Hierbij werd opgehoogd tot +8,5m TAW (zie bijlage voor opmetingsplan), hetgeen een ophoging van ca. 2,5m inhoud (zie Figuur 10). Deze ophoging is ook zeer duidelijk op te merken op het Digitaal Terreinmodel (Figuur 11). Deze werken werden niet archeologisch opgevolgd.

In een tweede fase werd een zone van ca. 200ha op grondgebied van Kluizen (deelgemeente Evergem) omgezet tot industriezone, deze werken werden wel archeologisch opgevolgd.⁵ Deze archeologisch opgevolgde zone is heden als GGA-gebied gekarteerd.

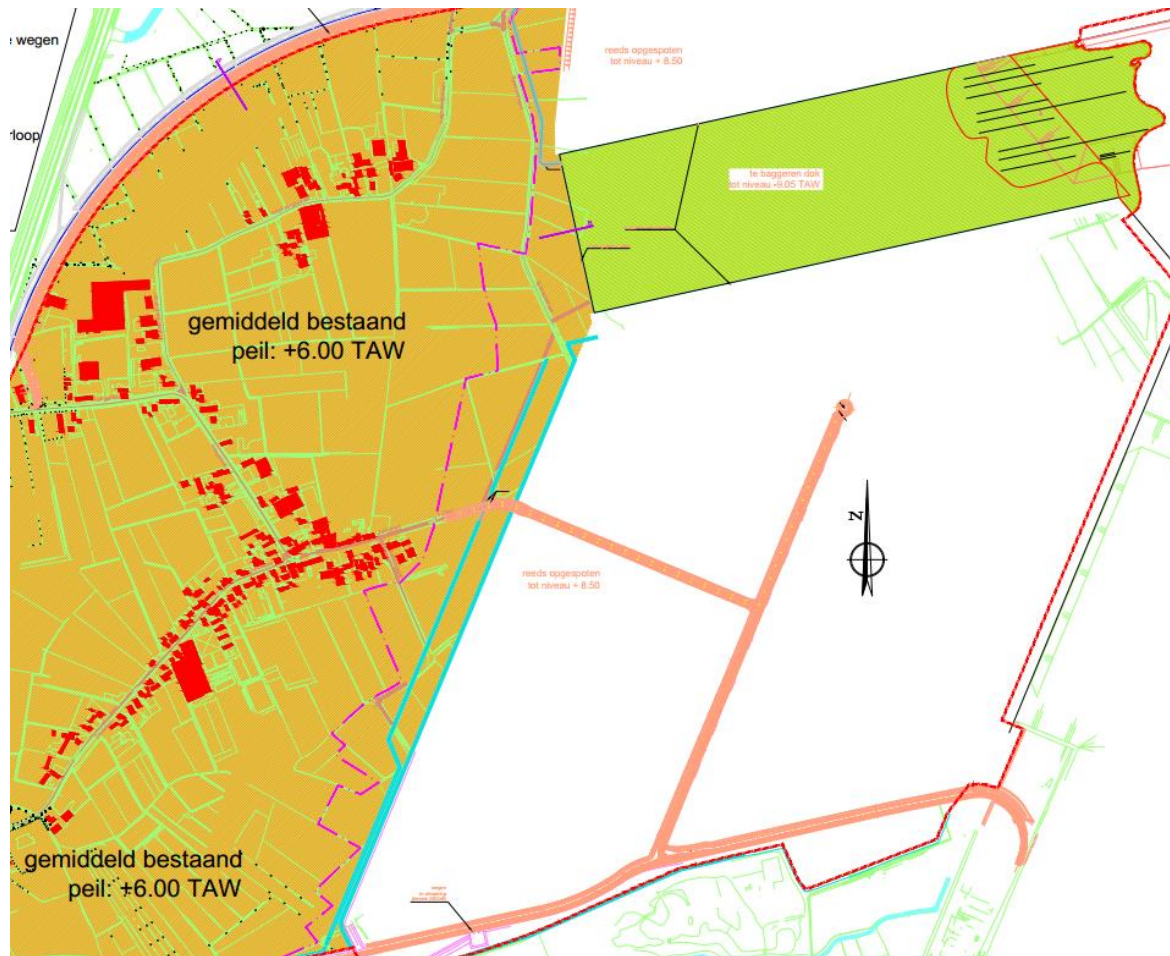
Het grootste deel van het plangebied situeert zich in deze GGA-zone. Het deel van het plangebied buiten de GGA, maakte deel uit van ontwikkelingsfase 1. Hier bevindt zich heden reeds de James Cookstraat. Een orthofotosequentie vanaf 1971 geeft deze ontwikkeling van het Kluizendokproject zeer goed weer.

Figuur 9: Uitsnede uit bestek uit 1996 voor uitvoeren aanlegbaggerwerken Fase 1 Kluizendok, met in wit het dok en in grijs gearceerd de stortzone. Onderaan de figuur het kanaal, bovenaan in grove stippellijn de gemeentegrens (bron: opdrachtgever).

⁴ Lalloo et al 2009

⁵ Ibid.

Figuur 10: Uitsnede uit situatieplan 2004, de zone rond het plangebied (wit) was toen reeds opgespoten tot +8,50m TAW. De groene aanduiding is het toen nog uit te baggeren deel van het Kluizendok, in kaki de toenmalige toestand te Kluizen met een gemiddeld bestaand peil rond +6m TAW.

Figuur 11: Digitaal Terreinmodel met aanduiding van het plangebied en GGA (Bron: DOV, Geopunt, AOE)

Figuur 12: Orthofoto 1971 met weergave van het plangebied (Bron: Geopunt)

Figuur 13: Orthofoto 1979-1990 met weergave van het plangebied (Bron: Geopunt)

Figuur 14: Orthofoto 2000-2003 met weergave van het plangebied (Bron: Geopunt). Dit is de situatie tijdens ophoging, een deel van het plangebied is hierbij onder water gezet.

Figuur 15: Orthofoto 2008-2011 met weergave van het plangebied (Bron: Geopunt)

Figuur 16: Orthofoto 2013-2015 met weergave van het plangebied (Bron: Geopunt)

Figuur 17: Orthofoto 2019 met weergave van het plangebied (Bron: Geopunt)

1.2.2 Synthese / beschrijving potentieel op kenniswinst

In het Gentse havengebied dient een nieuwe wegenis aangelegd te worden die aansluiting zal maken met de James Cookstraat te Gent. Deze straat zal echter vervangen worden gezien een brug over een spoorweg voorzien dient te worden. De nieuw aan te leggen wegenis situeert zich in GGA-gebied, hier vond eerder archeologisch onderzoek plaats naar aanleiding van de tweede fase van de aanleg van het Kluizendok. Hier valt dus geen kenniswinst te genereren.

Binnen het ander deel van het projectgebied, de huidige James Cookstraat, kunnen duidelijk geen archeologische resten geraakt worden bij de geplande werken. De geplande werken bestaan in deze zone van het plangebied namelijk uit het creëren van taluds voor de spoorwegbrug. Deze zone is bij de eerste fase van de ontwikkeling van het Kluizendok opgespoten met een 2,5m dik pakket grond van de uitgraving van het dok. Nadien werd de James Cookstraat aangelegd. Het valt niet uit te sluiten dat hier nog eventueel aanwezige archeologische resten onder de opgespoten grond bewaard kunnen zijn, maar deze bevinden zich op zodanige diepte dat de geplande werkzaamheden hier nooit enige impact op kunnen hebben.

- *Welke werkzaamheden worden er gepland binnen het projectgebied?*

- In het Gentse havengebied dient een nieuwe wegenis aangelegd te worden, waarbij een brug over een spoorweg voorzien te worden die de aansluiting zal maken met de James Cookstraat te Gent. In het deel van het plangebied buiten GGA-zone, de huidige de James Cookstraat, dienen taluds opgehoogd te worden om een brug over de spoorweg te creëren.

- *Wat is het landgebruik en wat is de invloed daarvan op de (verwachte) archeologie en (bodem)gaafheid?*

- Het plangebied was ruraal gebied voorafgaand de ontwikkeling van het Kluizendok. Bij de eerste fase van de ontwikkeling van het Kluizendok werd de oostelijke zone van het plangebied eerst opgespoten met een 2,5m dik pakket pakket uitgegraven grond van het dok. Het is mogelijk dat eventuele archeologische resten onder de opgespoten grond nog bewaard kunnen zijn, maar deze bevinden zich op zodanige diepte dat de geplande werkzaamheden hier nooit een impact op kunnen hebben. De andere zone van het plangebied werd in een tweede fase ontwikkeld. Hierbij werd voorafgaand de opspuiting van deze gronden een grootschalig archeologisch onderzoek uitgevoerd. Deze zone is als Gebied Geen Archeologie gekarteerd.

- *Zijn er indicaties dat de bodem binnen het plangebied verstoord is?*

- Zie voorgaand antwoord.

Uit de antwoorden van bovenstaande onderzoeksvragen blijkt duidelijk dat dat omwille van de sterke ophoging binnen het plangebied, en de beperkte bodemingrepen waarbij nagenoeg alleen opgehoogd wordt, een **verder archeologisch onderzoek nooit tot nuttige kenniswinst kan leiden**. Bijgevolg kan ook een volgende onderzoeksvraag beantwoord worden:

- *Welke maatregelen dienen er genomen te worden betreffende het aanwezige archeologisch erfgoed?*

- Geen. Bovenstaande argumenten zijn voldoende doorslaggevend om de conclusie te staven dat geen verdere maatregelen noodzakelijk zijn.

Gezien hieruit volgt dat een 'archeologienota met beperkte samenstelling' volstaat, worden overgebleven onderzoeksvragen niet meer beantwoord wegens niet meer relevant.

2 Bijlagen

Bijlage 1: plannen opdrachtgever

Bijlage 2: shapefile plangebied